

Nr 82.

Ankom till riksdagens kansli den 5 maj 1938 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående den kemiska analys- och kontrollverksamheten för jordbrukets behov jämte i ämnet väckta motioner.

(1:a avd.)

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkterna 103—106, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1938/1939 beräkna

dels till Statens lantbrukskemiska kontrollanstalt: Avlöningar ett förslagsanslag av 7,100 kronor,

dels till Statens lantbrukskemiska kontrollanstalt: Omkostnader ett förslagsanslag av 1,200 kronor,

dels till Statens lantbrukskemiska kontrollanstalt: Utrustning ett reservationsanslag av 40,000 kronor,

dels ock till Kemiska stationer m. m.: Understöd åt kemiska stationer ett anslag av 49,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 3 mars 1938 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 211, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) besluta, att kemisk analys- och kontrollverksamhet för jordbrukets behov skall anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt förslag;

2) godkänna av departementschefen framlagda förslag till grunder för ersättningar åt personal vid kemiska stationer, vilkas statsunderstöd indragas, samt för bibehållen pensionsrätt åt sådan personal;

3) för budgetåret 1938/1939 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Statens lantbrukskemiska kontrollanstalt: Organisationskostnader ett förslagsanslag av 4,000 kronor,

b) till Statens lantbrukskemiska kontrollanstalt: Utrustning ett reservationsanslag av 40,000 kronor,

c) till Kemiska stationer m. m.: Understöd åt kemiska stationer ett anslag av 46,300 kronor;

4) för budgetåret 1938/1939 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa till Lån för utrustning av lokala kemiska stationer ett reservationsanslag av 30,000 kronor;

5) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser, som vid genomförande av framställt organisationsförslag må befinnas erforderliga.

I samband härmed har utskottet till behandling förehått två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 274 av herr *von Horn m. fl.* samt II: 403 av herr *Pettersson i Rosta m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta den förändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 211 att efter genomförandet av föreslagen omorganisation av den kemiska analys- och kontrollverksamheten statsbidrag må utgå förutom till kemiska stationerna i Skara, Jönköping och Kristianstad även till kemiska stationen i Örebro.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet.

I fråga om de skäl, som anförts till stöd för motionerna, hänvisas till dessa.

Till utskottet har inkommit en framställning från landshövdingen i Västernorrlands län, samma läns landstings förvaltningsutskott och länets hushållningssällskaps sekreterare.

Sedan Kungl. Maj:t den 15 juni 1934 bemyndigat chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst tre utredningsmän för att verkställa utredning rörande frågan om omorganisation av den med statsmedel understödda kemiska analys- och kontrollverksamheten, har departementschefen enligt beslut den 20 juni 1934 såsom utredningsmän tillkallat rektorn vid lantbrukshögskolan professorn J. G. C. Barthel, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare hemmansägaren J. M. Skoglund, Doverstorp, och dåvarande sekreteraren i statskontoret nuvarande statskommisarien S. T. Örtengren. Ytterligare har departementschefen enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 27 september 1935 såsom utredningsman tillkallat professorn A. K. O. Svanberg.

Utredningsmännen avgåvo den 18 september 1936 *betänkande med förslag till omorganisation av den med statsmedel understödda kemiska analys- och kontrollverksamheten* (stat. off. utr. 1936: 40); här kallad *huvudutredningen*.

Förslaget åsyftar i huvudsak inrättandet av en statlig central analys- och kontrollanstalt samt bibehållande av ett begränsat antal lokala statsunderstödda kemiska stationer med förbättrad utrustning. Arbetsuppgifterna för nämnda anstalt och stationer böra enligt förslaget omfatta för anstalten utslutande och för stationerna i huvudsak analyser för jordbruket och dess binnedningar.

Över utredningsmännens förslag hava infordrade *yttranden* avgivits av statskontoret, allmänna civilförvaltningens lönenämnd, byggnadsstyrelsen, statens pensionsanstalt, lantbruksstyrelsen efter hörande av hushållningssällskapens förvaltningsutskott i samtliga län, kommerskollegium efter hörande av handelskamrarna, statens provningsanstalt, lantbruksakademien, landstingens förvaltningsutskott i Jönköpings län, Kalmar läns södra landstingsområde, Gotlands län, Hallands län, Örebro län, Västmanlands län samt Västernorrlands län, Kemistsamfundet, Sveriges kemiska industrikontor,

svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening, svenska lantmännens riksförbund, Sveriges allmänna lantbrukssällskap, Sveriges utsädesförening samt de sakkunniga för inrättande av ett statens socialhygieniska institut.

Ytterligare må anföras, att, sedan i propositionen nr 249 till 1937 års riksdag framstälts förslag om en närmare utredning angående betingelserna för en uppdelning av kemisk-växtbiologiska anstaltens i Norrbottens län arbetsuppgifter samt detta förslag biträttats av riksdagen, Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1937 bemyndigat chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla en utredningsman för utredningens verkställande samt att ställa erforderlig expertis och sakkunskap till utredningsmannens förfogande. I enlighet med bemyndigandet har departementschefen dels den 9 oktober 1937 såsom utredningsman tillkallat länsassessorn S. E. Rolander, dels den 28 oktober 1937 uppdragit åt föreståndaren för statens försöksgård vid Offer agronomen G. Eriksson, föreståndaren för avdelningen för jordbruk och växtodling vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet professorn K. G. U. Sundelin, inspektören för de statsunderstödda kemiska stationerna professorn A. K. O. Svanberg samt ledamoten av riksdagens första kammare lantbrukaren O. L. Tjällgren att såsom särskilda sakkunniga biträda utredningsmannen.

Efter fullgjort uppdrag har utredningsmannen den 13 januari 1938 avgivit ett av utsedda sakkunniga jämväl underskrivet *betänkande med förslag angående uppdelning av kemisk-växtbiologiska anstaltens i Norrbottens län arbetsuppgifter*; här kallad *norrbottensutredningen*.

Betänkandet innehåller, så vitt angår den vid anstalten bedrivna kemiska analysverksamheten, förslag om inrättande av en fristående statsunderstödd lokal lantbrukskemisk kontrollstation i Luleå.

Över detta betänkande hava infortrade *ytranden* avgivits av statskontoret, allmänna civilförvaltningens lönenämnd, statens pensionsanstalt, lantbruksstyrelsen, styrelsen för kemisk-växtbiologiska anstalten i Norrbottens län, Norrbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott och samma läns landstings förvaltningsutskott. Därjämte hava infortrade *ytranden* över betänkandet avgivits av institutioner, som särskilt haft att taga hänsyn till andra grenar av nämnda anstalts verksamhet än den kemiska analysverksamheten.

De frågor, som framträtt i samband med föreliggande utredningar, uppogas till behandling under följande huvudavdelningar:

1. Behovet av förbättrad organisation av den kemiska analys- och kontrollverksamheten.
2. Analys- och kontrollverksamhetens allmänna planläggning.
3. Befattningshavare och organisation.
4. Lokaler och utrustning.
5. Årliga driftkostnader.
6. Omorganisationens genomförande och därav föranledda ersättningsfrågor.
7. Understöd åt kemiska stationer för budgetåret 1938/1939.

1. Behovet av förbättrad organisation av den kemiska analys- och kontrollverksamheten.

Departementschefen har under denna avdelning anfört följande.

»Det torde vara allmänt erkänt att den med allmänna medel understödda kemiska analysverksamheten i vårt land haft en för jordbruket viktig uppgift att fylla för vinnande av kunskap om sammansättningen av jord, gödselmedel, produkter av jordbruket och dess binäringar, vatten m. fl. ämnen. Verksamheten har därvid givetvis varit inriktad även på kontrollen av handeln med vissa för jordbruket viktiga varor, särskilt konstgödsel och fodermedel. Den ifrågavarande kemiska analysverksamheten, som bedrivits genom smärre till skilda orter i landet förlagda stationer, har emellertid ej varit inskränkt till analyser för jordbrukets och dess binäringars behov. Analyser hava vid de kemiska stationerna verkställts även för industriens räkning samt för handeln med ämnen, som ej äro av direkt intresse för jordbruket och dess binäringar. Stationerna hava alltså haft till föremål för sin verksamhet ett analysmaterial av starkt växlande beskaffenhet. Dessa förhållanden och stationernas lokalbetonade karaktär få anses hava motverkat det behov av specialisering av analytisk verksamhet, som uppstått för fyllande av nutida anspråk på analysresultatens tillförlitlighet. En viss brist på förtroende för den nuvarande organisationens förmåga att motsvara dessa anspråk har gjort sig märkbar. Särskilt må framhållas att enligt uttalanden av representanter för fodermedelshandeln vid tvist om importerat foderämnes sammansättning inhemska stationers analysutlåtanden i anledning av dessa stationers bristande auktoritet ej plägat tillerkännas vitsord.

Behovet av omorganisation torde av den verkställda utredningen och däröver avgivna yttranden få anses ådagalagd redan med hänsyn till de kemiska stationernas allmänna uppgifter. Emellertid stegras behovet ytterligare i händelse av att lag om handel med fodermedel, vartill förslag är avsett att föreläggas årets riksdag, kommer i tillämpning. Enligt detta förslag skall den, som idkar handel med fodermedel för nötkreatur, hästar, får, getter, svin eller fjäderfä, med vissa undantag vara pliktig att, vare sig köparen påfordrat det eller icke, till denne avgiva skriftlig deklARATION rörande den sålda varans sammansättning. Det obligatoriska deklARATIONsförfarandet kommer otvivelaktigt att framkalla ökade kontrollanalyser på enskilda initiativ, men härtill kommer att enligt lagförslaget offentlig kontroll av lagens efterlevnad förutsättes, och att förslaget innehåller bestämmelse om straffrättsligt ansvar för säljare, som lämnar oriktig uppgift i deklARATIONEN. Det torde vara uppenbart att ifrågavarande fodermedelskontroll ej kan genomföras utan tillgång till ett fullt vederhäftigt kemiskt analysväsende.»

2. Analys- och kontrollverksamhetens allmänna planläggning.

Departementschefen har i fråga om analys- och kontrollverksamhetens allmänna planläggning andragit följande:

»Av utredningsmännen föreslagna åtgärder för effektivisering av den kemi-

ska analysverksamhet, som hittills utövats av de statsunderstödda kemiska stationerna, avse huvudsakligen begränsning av arbetsuppgifterna samt höjande av de för uppgifternas fullgörande behövliga resursernas kvalitet såväl med hänsyn till personal som laboratorieutrustning. För vinnande av avsett syfte föreslås, att nämnda verksamhet inskränkes till i huvudsak analyser för jordbruket och dess binärningar, samt att anstaltsväsendet omläggas på det sätt, att en central analys- och kontrollanstalt upprättas och drives av staten, och att de lokala kemiska stationernas antal avsevärt minskas.

Den begränsning av arbetsuppgifterna för ifrågavarande analysverksamhet, som sålunda av utredningsmännen föreslagits, kan jag i det väsentliga biträda. Jag erinrar härvid, att analyser och undersökningar av brännmaterialier, oljor, torrdestillationsprodukter och dylikt ävensom undersökningar av tekniska produkter av organisk natur, såsom asfalt, cellulosa, gummi, läder, garvämmen och dylikt, samt kemiska och mekaniska undersökningar av papper och textilier fullgöras vid statens provningsanstalts kemiskt-tekniska avdelning. Undersökningarna där må dock ej avse närings- och njutningsmedel. Sistnämnda ämneskategorier torde emellertid, därest av Kungl. Maj:t framlagt förslag till inrättande av ett statens institut för folkhälsan vinner riksdagens godkännande, komma att upptagas till undersökning vid detta institut. Då enligt sistnämnda förslag undersökning och kontroll av vitaminer avses skola centraliseras till institutet för folkhälsan och därvid även undersökning av fodermedlens vitaminhalt beräknas tillhöra institutets arbetsuppgifter, synas för närvarande särskilda åtgärder för anordnande av vitaminkontroll i samband med den för jordbruket och dess binärningar avsedda kemiska analysverksamheten ej böra vidtagas.

Den sålunda godtagna principen om arbetsuppgifternas begränsning till att avse analyser för jordbruket och dess binärningar efter omorganisationens genomförande torde emellertid av praktiska skäl ej undantagslöst böra tillämpas. Till frågan härom återkommer jag i det följande.

Vad angår anstaltsväsendets anordnande torde utredningsmännens förslag om inrättande och drivande genom staten av en central analys- och kontrollanstalt säkrast föra till det eftersträfvade målet att erhålla en institution av sådan kvalitet, att dess analysresultat kunna med tillförsikt godtagas såväl av enskilda som vid offentligt utövad kontroll. Jag finner mig därför böra förorda inrättandet av en statlig central analysanstalt.

Utöver den centrala anstalten föreslå utredningsmännen, att allenast två av de nuvarande statsunderstödda kemiska stationerna samt ytterligare en kemisk station, som hittills icke erhållit statsbidrag, samtliga belägna söder om Stockholm, skola efter omorganisationens genomförande ingå i det av staten kontrollerade analysväsendet på ifrågavarande område. I särskild utredning rörande uppdelning av kemisk-växtbiologiska anstaltens i Norrbottens län arbetsuppgifter har därjämte föreslagits, att efter nedläggande av denna anstalt en fristående kemisk station i Luleå med i viss mån förenklad organisation skulle erhålla understöd av staten.

För tillgodoseende av det lokala analysbehovet har från olika håll gjorts

gällande, att statliga filialstationer borde förläggas å lämpliga orter i landet, särskilt sådana som äga stor betydelse för importen av fodermedel och gödselmedel m. m. Jag finner mig icke för närvarande kunna biträda så vittgående förslag. Det intresse, som hittills visats av hushållningssällskap och landsting för drivande av analysverksamhet med understöd av statsmedel, torde alltjämt böra i viss utsträckning tillvaratagas vid analysväsendets omläggning. Erfarenhet bör i allt fall vinnas om resultatet av ett blandat helstatligt och statsunderstött analysväsende, innan statens samverkan på detta område med hushållningssällskap och landsting helt brytes.

Såväl av utredningsmännen som i åtskilliga av de inkomna yttrandena hava diskuterats vilka förläggningsorter som böra ifrågakomma för de lokala stationerna och i samband därmed frågor om bibehållande eller indragning av statsunderstödda kemiska stationer. I vissa yttranden framkomna förslag om förläggning av kemiska stationer till de betydande hamnstäderna Göteborg och Malmö torde under angivna förutsättningar för upprätthållande av statsunderstödd kemisk station för närvarande ej kunna realiseras, då hushållningssällskap eller landsting i vederbörande län ej genom åtgärder eller utfästelser visat sig beredda att åvägabrinda stationer av ifrågavarande art i nämnda städer.

På skäl, som anförts av huvudutredningen, förordar jag, att efter omorganisationens genomförande statsbidrag utgå till kemiska stationer i Skara, Jönköping och Kristianstad, samt att nu utgående statsbidrag till stationerna i Kalmar, Halmstad, Örebro, Västerås och Härnösand indragas. Jag biträder vidare norrbottensutredningens förslag att statsbidrag må utgå till kemisk station i Luleå efter förutsatt nedläggande av kemisk-växtbiologiska anstalten i Norrbottens län.

Det synes mig för närvarande ej vara fullt klart huruvida av huvudutredningen framställt förslag om indragning av statsunderstöd till kemiska stationen i Visby må kunna för Gotland med dess i viss mån isolerade läge medföra avsevärt menliga följder. Jag förordar därför, att provisoriskt, intill dess närmare erfarenhet vunnits huruvida det gotländska lantbrukets behov av kemiska analyser må kunna fyllas utan väsentlig olägenhet genom andra föreslagna analysinstitutioner, särskilt den centrala anstalten, fortsatt statsunderstöd åt kemiska stationen i Visby beräknas under något år, varefter frågan om statsunderstödet bibehållande eller indragning bör upptagas till ny prövning. Understöd till denna kemiska station utgår för närvarande med lägre belopp än understöden till övriga stationer. Även i fortsättningen torde en sådan anordning vara motiverad. Såsom jag senare skall omnämna torde denna station jämväl i andra avseenden böra intaga en särställning i förhållande till större stationer.

Beträffande den närmare planläggningen av analysinstitutionernas arbetsuppgifter bör den av mig förordade principen om ifrågavarande analysverksamhets begränsning till att avse jordbruket och dess binärningar, såsom ock utredningsmännen torde hava åsyftat, undantagslöst tillämpas vid den statliga centrala anstalten, vars hela verksam-

het bör vara inriktad på tillgodoseende av jordbruksdriftens egna analysbehov. Framför allt bör å denna anstalt kunna ställas stora anspråk på tillförlitlighet vid analyser, som begäras av institutioner och enskilda. Den offentliga fodermedelskontrollen lär bli en av anstaltens viktigaste uppgifter. På den centrala anstalten bör vidare läggas ansvaret för utarbetande eller prövning av nya analysmetoder samt viss kontroll och ledning av de lokala stationernas verksamhet. De anspråk, som härigenom ställas på anstalten, torde nödvändiggöra att i viss utsträckning även vetenskaplig forskning inom anstaltens verksamhetsområde ingår i anstaltens arbetsuppgifter.

De lokala analysstationernas arbetsuppgifter böra givetvis i första hand avse analyser för jordbruket och dess binäringar, och det torde kunna emotes, att genom stationernas begränsade antal sådana analyser skola i huvudsak upptaga analyspersonalens tid, under förutsättning att laboratoriernas kapacitet ej avsevärt ökas. I den mån jordbruksanalysernas behöriga verkställande så medgiver, torde det ej böra vara förbjudet för dessa lokala stationer att i viss utsträckning, därom särskilda bestämmelser dock torde böra meddelas av Kungl. Maj:t, emottaga andra analysuppdrag än sådana, som avse jordbruket och dess binäringar. Jag förutsätter härvid, att tillgängliga resurser medgiva tillförlitliga resultat även beträffande nu avsedda analyser. Särskild tillsyn torde i allt fall böra åvägbringas till förebyggande, att stationernas huvuduppgift icke av ekonomiska eller andra skäl genom en dylik anordning eftersättes.

Beträffande tillämpningen av en blivande fodermedelslag torde det få förutsättas, att förutom den centrala anstalten de föreslagna större stationerna i Skara, Jönköping och Kristianstad skola äga förmåga att i allmänhet fullgöra härför erforderliga undersökningar. Det lär emellertid få förutsättas att även härutinnan närmare föreskrifter meddelas av Kungl. Maj:t. Jag tillåter mig i detta sammanhang förutskicka, att utredningsmännen i händelse av fodermedelslagens tillkomst funnit ett oavvisligt behov föreligga att anställa särskild specialist å den centrala anstalten för verkställande av mikroskopiskt-botaniska undersökningar av vissa kraftfoderblandningar. Dylik expertis torde ej med visshet kunna påräknas hos de lokala stationerna.

Föreslagna villkor för statsbidrag till lokala stationer skilja sig endast oväsentligt från nu gällande och föranleda ej erinran.

Mot utredningsmännens förslag att som gemensam benämning å statsunderstödda kemiska stationer användes uttrycket »lokala lantbrukskemiska kontrollstationer» har jag icke något att erinra. Däremot synes mig ett realiserande av utredningsmännens förslag att ifrågasvara stationer, därest de så önska, må kunna benämnas sig »statens lantbrukskemiska kontrollstationer» innebära en oegentlighet och vara ägnat att framkalla missuppfattning om stationernas ställning.

Av Sveriges utsädesförening väckt förslag att föreningens kemiska och cereal-laboratorium måtte erhålla auktorisering som statsunderstödd kemisk station föranleder ej nu särskilt yttrande. Ej heller finner jag för

närvarande anledning upptaga i vissa yttranden framställda förslag om auktorisering av enskilda utövare av analytisk verksamhet.

Såsom ersättning för de olägenheter för orterna, den föreslagna indragningen av lokala stationer kan innebära, föreslå utredningsmännen, bland annat, att särskilda provtagare anställas av därför intresserade hushållningssällskap. Utredningsmännen förutsätta, att provtagare skall hava skyldighet att hålla sig noga underrättad om vilka undersökningar de kemiska stationerna utföra samt om gällande analytaxor. Däremot föreslås ej viss kompetens eller auktorisation av sådan provtagare. Jag erinrar härvid, att enligt föreliggande förslag till fodermedelslag, särskilda bestämmelser om sättet för provtagning för tillsyn å lagens efterlevnad förutsättas komma att meddelas av Kungl. Maj:t. Det torde ligga i sakens natur att vid all offentligt anordnad analyskontroll provtagningen anförtros allenast person, som förklarats därtill behörig. Hur önskvärt det än må vara, att även eljest analyser vid statliga eller statsunderstödda analysinstitutioner utföras efter provtagning av person med garanterad sakkunskap, synes såsom villkor för den enskilde att erhålla analys vid sådana institutioner ej i allmänhet kunna föreskrivas att provtagning skett av auktoriserad person. Då utredningsmännen föreslå, att provtagare, som anställes av hushållningssällskap, skall äga rätt att i taxehänseende jämföras med kund och därigenom för sina uppdragsgivares räkning komma i åtnjutande av rabatt, synes mig en dylik anordning lämplig, men för att dylika rabattförmåner skola utgå, torde det vara skäligt att provtagarens kompetens prövats av offentlig myndighet.

Mot de av utredningsmännen anförda grunderna för rabatter å lantbrukskemiska analyser har jag icke något att erinra. Samma rabattsystem torde böra tillämpas vid den centrala och de lokala anstalterna. Definitiva bestämmelser härom torde emellertid böra utfärdas i administrativ väg utan bundenhet i detaljerna vid det framlagda förslaget.

Något bestämt förslag om fördelning av arbetsuppgifterna mellan de olika analysinstitutionerna föreligger icke. Huvudutredningen synes dock icke stå främmande för en gruppering av länen i förhållande till analysanstalterna. I norrbottensutredningen påyrkas uttryckligen en rayonindelning av landet med hänsyn till det lantbrukskemiska analysväsendet. I vissa yttranden framställas ock yrkanden härom.

Även jag finner en begränsning av analysinstitutionernas verksamhetsområden påkallad för vinnande av jämnare fördelning av analysuppgifterna och därigenom säkrare ekonomi för institutionerna. Den centrala anstalten bör i likhet med de lokala stationerna tilldelas ett begränsat område, inom vilket den i huvudsak skall hava att mottaga lantbrukskemiska analysuppgifter av samma slag som de lokala stationerna. Men därjämte bör denna anstalt med dess rikare utrustning kunna tjänstgöra som speciallaboratorium för vissa analysuppgifter med hela landet som verksamhetsområde. Det torde icke vara uteslutet att vissa av de lokala stationerna kunna utveckla en eller annan specialitet. Även för sådant fall bör ett större område än det eljest för stationen anvisade kunna draga nytta av stationens fackinriktning.

Nu föreslagna grunder för analysverksamhetens lokalisering och specialisering kräva givetvis närmare undersökning för att kunna utmyнна i detaljerade föreskrifter. Jag förutsätter, att det får ankomma på Kungl. Maj:t att närmare förordna härom liksom eljest om reglementariska föreskrifter för analysväsendet.»

3. Befattningshavare och organisation.

Utredningsmännen i huvudutredningen föreslå i första hand inrättande av följande befattningar vid statens lantbrukskemiska kontrollanstalt nämligen

1	föreståndarbefattning,	lönegrad B 30
2	förste kemistbefattningar,	» B 22
1	kanslibiträdesbefattning,	» 7 för extra ordinarie befattningshavare.
1	vaktmästarbefattning,	» 7 » » » » »

Befattningarna som föreståndare och förste kemist hava ansetts böra tillsvidare uppföras å extra stat.

Beträffande kompetensfordringar anföra utredningsmännen följande:

För behörighet att vinna anställning som föreståndare vid statens lantbrukskemiska kontrollanstalt och vid de lokala lantbrukskemiska kontrollstationerna borde särskilda fordringar ej uppställas. Genom sådan anordning, som tillämpades bland annat vid statens centrala frök Kontrollanstalt, hade den myndighet, som skulle tillsätta tjänsten, möjlighet att utöver examensmeriter tillgodoräkna sökande vissa för föreståndartjänsten värdefulla egenskaper, såsom stor analytisk skicklighet, auktoritet, erfarenhet av laboratoriets skötsel och erkänd förmåga att utnyttja det vetenskapliga arbetet i jordbrukets tjänst, vilka meriter vid sidan av goda examensbetyg måste tillmätas den största betydelse.

Vad härefter anginge befattningarna såsom förste kemist vid den statliga eller de lokala anstalterna borde enligt utredningsmännens mening för behörighet att vinna sådan anställning uppställas fordran å teoretiska kunskaper i kemi motsvarande minst filosofie kandidatexamen med kemi såsom huvudämne vid rikets universitet eller högskolor, agronomie licentiatexamen, vari inginge ämnet lantbrukskemi, eller ingenjörsexamen vid tekniska högskolans kemiska avdelning. Därjämte borde sökande äga vana vid utförande av lantbrukskemiska analyser.

Behörig att vinna anställning såsom assistent (andre kemist) vid det lantbrukskemiska kontrollväsendet borde endast den vara, som avlagt lägst avgångsexamen å kemisk linje vid tekniskt gymnasium eller innehade annan därmed fullt jämställd utbildning.

Departementschefen har i denna del anfört följande:

»I åtskilliga yttranden har framhållits, att de för statens lantbrukskemiska kontrollanstalt föreslagna befattningarna äro för fåtaliga för att möta de betydande och ansvarsfulla uppgifter, som beräknas påvåla anstalten. Vidare har anmärkts att förste kemistbefattningarna i förslaget upptagits i allt för låg lönegrad.

De erinringar, som sålunda framställts, äro enligt min mening värda beaktande. Innan verksamheten vid anstalten varit i gång någon tid och erfarenheten framvisat ökat behov, torde det emellertid vara svårt att intaga någon annan ståndpunkt än utredningsmännen i avseende å arbetskrafternas omfattning. Jag ansluter mig sålunda härutinnan till utredningsmännen, därvid särskilt torde få påpekas, att, med hänsyn till föreliggande förslag om fodermedelslag, i personalen för anstalten bör ingå av utredningsmännen under sådan förutsättning beräknad specialist för mikroskopisk-botaniska undersökningar.

Mot föreslagna löneställningar för olika befattningshavare vid anstalten samt beräknat anslag till extra biträden har jag ej annan erinran, än att utredningsmännens jämförelser mellan ifrågavarande och nu befintliga tjänster vid statens centrala frökontrollanstalt och lantbrukshögskolan närmast torde häntyda på en löneplacering av förste kemisterna i 24:e lönegraden. Jag erinrar vidare, att förste kemist vid det blivande kemiska laboratoriet för försöksverksamheten enligt riksdagens beslut 1937 hänförts till lönegraden B 24. Det torde knappast, såsom utredningsmännen synas åsyfta, vara lämpligt att nu bestämma en lönegrad, som senare avses skola höjas. Den lockelse för dugliga aspiranter, som en högre löneställning utgör, torde böra verka redan i samband med första tillsättningen av tjänsterna. Jag anser mig därför böra föreslå lönegraden B 24 för ifrågavarande förste kemister.

Efter nu angivna grunder och med iakttagande av minskningar i avlöningsbeloppen svarande mot avdrag enligt civila tjänstepensionsreglementet samt allmänna familjepensionsreglementet böra årsavlöningar vid statens lantbrukskemiska kontrollanstalt beräknas för tjänstemän å extra stat, nämligen 1 föreståndare, B 30, och 2 förste kemister, B 24, till $(10,680 + 8,058 + 8,058 =)$ 26,796 kronor eller i runt tal 26,800 kronor, för extra ordinarie tjänstemän, nämligen 1 befattningshavare för mikroskopisk-botaniska undersökningar, i 18:e lönegraden, 1 kanslibitråde, i 7:e lönegraden, samt 1 vaktmästare, i 7:e lönegraden, till $(4,248 + 2,376 + 2,376 =)$ 9,000 kronor, samt för tillfälliga arbetskrafter 2,400 kronor, eller tillhopa sålunda $(26,800 + 9,000 + 2,400 =)$ 38,200 kronor. Härjämte bör beräknas såsom särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän ett belopp av 2,200 kronor. Avlöningsstaten för kontrollanstalten beräknas därigenom sluta å ett belopp av $(38,200 + 2,200 =)$ 40,400 kronor.

Utredningsmännens förslag angående befattningshavare vid lokala stationer innebär, såsom jag redan omnämnt, icke någon obligatorisk förändring i nu gällande reglemente för kemiska stationer. Alltså förutsattes normalt att jämte föreståndare skall vara anställd en analytiskt utbildad befattningshavare. Såsom önskemål uttalas, att sistnämnde befattningshavare bör innehava förste kemists ställning. Mot utredningsmännens förslag härutinnan har jag ej erinran. Undantag härifrån torde emellertid tillsvidare böra kunna i enlighet med norrbottensutredningens förslag av Kungl. Maj:t medgivas beträffande stationen i Luleå. I avseende å statio-

nen i Visby förutsätter jag, att under föreslaget provisorium förändring i därvarande organisation ej sker i nämnvärd omfattning.

Mot utredningsmännens förslag till behörighetsföreskrifter för tillsättning av förste kemist och assistent har jag icke något annat att erinra, än att examen vid Chalmers tekniska instituts högre avdelnings kemiska fackskola jämväl bör medföra kompetens för förste kemistbefattning.

Beträffande föreståndare vid statens lantbrukskemiska kontrollanstalt samt vid de lokala lantbrukskemiska stationerna föreslå utredningsmännen, att särskilda fordringar ej uppställas för behörighet till dessa befattningar, och motivera förslaget därmed, att tillsättningsmyndigheten vid sådan anordning erhåller möjlighet att utöver examensmeriter tillgodoräkna sökande vissa för föreståndartjänst värdefulla egenskaper. Det torde enligt min mening under alla omständigheter vara tillsättningsmyndighetens plikt att aktgiva på att sökande utöver examensmeriter äger sådan erfarenhet och sådana egenskaper som göra honom lämplig såsom föreståndare. Men tillräckligheten av hans teoretiska utbildning inom ett fackområde som det ifrågasvarande bör vara på betryggande sätt konstaterad. Ett motsatt förhållande torde lätt kunna leda till svårigheter för tillsättningsmyndigheten. Med hänsyn härtill föreslår jag, att samma behörighetsföreskrifter i avseende å avlagd examen skola gälla för föreståndare vid lokal lantbrukskemisk kontrollstation som de för förste kemist angivna.

Med hänsyn till de arbetsuppgifter, som beräknas tillkomma föreståndaren för statens lantbrukskemiska kontrollanstalt, i vilka jämväl ingår ledningen av anstalten åliggande vetenskaplig forskning inom verksamhetsområdet, synes tillsättningen av denne befattningshavare bära ske efter sakkun- nignförfarande till vinnande av garanti att den, som må bliva utnämnd, fyller måttet i vetenskapligt hänseende. Bland de ur vetenskaplig synpunkt kompetenta sökandena bör den för befattningen som anstaltschef lämpligaste utses.

Befattningarna som föreståndare och som förste kemister vid den centrala kontrollanstalten torde bära tillsättas av Kungl. Maj:t efter förslag av den styrelse för anstalten, jag i det följande ämnar föreslå. Den extra ordinarie personalen bör tillsättas av anstaltsstyrelsen.

Av utredningsmännen framställt förslag att den centrala kontrollanstalten skall ställas under lantbruksstyrelsens direkta ledning och att sålunda särskild styrelse för denna ej skall anordnas synes mig organisatoriskt sett mindre tillfredsställande. Förslaget härom har ock avstyrkts av lantbruksstyrelsen liksom förslaget om inrättande av ett lantbrukskemiskt råd att ställas vid lantbruksstyrelsens sida. Enligt min mening bör anstalten erhålla särskild styrelse, så sammansatt att den inrymmer representanter för lantbrukskemisk och annan jordbruksforskning samt praktisk sakkunskap. Styrelsen torde lämpligen bära bestå av sju personer. Av dessa bära anstaltsföreståndaren och professorn i lantbrukskemi vid lantbrukshögskolan vara självskrivna ledamöter. De övriga torde bära utses av Kungl. Maj:t. Den praktiska sakkunskapen bör representera såväl jordbruksnäringen som

handeln med sådana varor, vilka äro av vikt för jordbruksnäringen. Härigenom och genom tidigare angivet förslag om sakkunnigförfarande vid tillsättning av anstaltsföreståndare torde särskilt lantbrukskemiskt råd bliva överflödigt.

Sekreterargöromålen hos kontrollanstaltens styrelse synas lämpligen kunna ombesörjas av föreståndaren.

Någon förändring i avseende å gällande föreskrifter om de lokala stationernas ledning synes i huvudsak ej behöva ske genom omorganisationen.

Lantbruksstyrelsens överinseende över det lokala analysväsendet torde böra bibehållas. Liksom hittills bör lantbruksstyrelsen vid utövningen av sin tillsyn hava till sitt förfogande en inspektör. Genom den ställning den centrala kontrollanstalten avses intaga i förhållande till de lokala stationerna får det anses lämpligt, att den centrala kontrollanstaltens chef utövar nämnda inspektörsverksamhet.

Det torde få beräknas att lantbruksstyrelsen utfärdar erforderliga föreskrifter i avseende å undersökningar och provtagningar i den mån Kungl. Maj:t ej förbehåller sig dylik befogenhet. Detsamma torde böra gälla om utfärdande av taxa å analysavgifter såväl till den centrala kontrollanstalten som till de lokala stationerna ävensom om auktorisering av sådan i det föregående omnämnd, av hushållningssällskap anställd provtagare, som i rabatthänseende må likställas med kund.

Av utredningsmännen väckt förslag om utökning av lantbruksstyrelsens befogenhet i avseende å lokala stationers skötsel till att avse rätt att förelägga huvudmännen att utbetala löner efter lämpliga normer samt att anställa ytterligare personal torde knappast kunna realiserats, då huvudmännens villighet att driva stationen givetvis är i väsentlig grad beroende av kostnadernas storlek. Frågan om viss stations uppehållande eller nedläggande skulle därigenom kunna bliva beroende på lantbruksstyrelsens ställningstagande. En lämpligare anordning torde vara att lantbruksstyrelsen hos Kungl. Maj:t gör anmälan om sådana brister i avseende å personal och utrustning, som efter påpekanden i samband med verkställda inspektioner ej avhjälpas och som må vara av beskaffenhet att göra stationen otjänlig för sitt ändamål. Kungl. Maj:t läser i sådan händelse få överväga inskränkning i stationens uppgifter eller förslag om indragning av fortsatt statsunderstöd till stationen.

De närmare omorganisationsföreskrifterna i de i denna avdelning avsedda hänseendena torde få lämnas av Kungl. Maj:t.»

4. Lokaler och utrustning.

Departementschefen har beträffande lokaler och utrustning yttrat följande:

»Utredningsmännen föreslå, att den centrala kontrollanstalten inrymmas i den stora institutionsbyggnaden å Experimentalfältet, vilken byggnad består av tre våningar jämte källarvåning och för närvarande innehåller i

andra och tredje våningarna lokaler för i huvudsak centralanstaltens husdjursavdelning samt i första våningen och källarvåningen lokaler för anstaltens analyslaboratorium. Jag finner ifrågavarande byggnad innefatta lämpliga lokaler för den lantbrukskemiska kontrollanstalten. Till en början skulle anstaltens behov av utrymme i denna byggnad kunna tillgodoses om för ändamålet toges i anspråk byggnadens nedre våning, viss del av andra våningen samt källarlokalerna. Återstående delen av byggnaden torde tillsvidare och intill dess planerad byggnadsverksamhet vid lantbrukshögskolan fortskridit så långt, att erforderliga institutionslokaler där kan beredas de enligt statsmakternas beslut år 1936 med förläggning till högskolan avsedda anstalterna för jordbruks- och husdjursförsök böra få disponeras av den ena av dessa anstalter, nämligen anstalten för husdjursförsök, vilken utgör en motsvarighet till centralanstaltens husdjursavdelning. I en framtid skulle möjligen uppkommande behov av ökade utrymmen för statens lantbrukskemiska kontrollanstalt kunna tillgodoses inom samma byggnad. I den mån byggnaden sedermera ej helt kunde behövas för kontrollanstaltens uppgifter, skulle förefintliga reservutrymmen säkerligen utan svårighet finna användning för andra statliga ändamål.

Emellertid äger, såsom framgår av den förut lämnade framställningen, staten endast en del av ifrågavarande byggnad, under det att den andra delen äges av lantbruksakademien.

Jag torde få erinra, att genom Kungl. Maj:ts brev den 14 juli 1814 till lantbruksakademien för försöks anställande i lantbrukshållningen upplåtits den vid den norra ändan av Djurgården belägna Skeppsbroängen med därå stående skog, vilket område sedermera benämndes Experimentalfältet. Upplåtelsen har sedermera vid olika tillfällen förnyats. Då centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet år 1907 trädde i verksamhet, övertog centralanstalten härför erforderlig del av Experimentalfältets område och erhöi i samband därmed rätt att begagna följande akademien tillhörande byggnader därå, nämligen huvudbyggnad jämte försökshus, inspektorsbyggnad, botaniska institutionens byggnad, äldre botaniska byggnaden med växthus, ladugård med fasta maskiner, tvätt- och bagarstuga, gasverkshus samt vissa skjul och andra smärre byggnader. I överensstämmelse med år 1907 gällande brandförsäkringsvärden hava enligt nämnda år upprättat instrument värden å ifrågavarande byggnader upptagits till sammanlagt 150,950 kronor, därav för huvudbyggnaden med tillhörande försökshus, motsvarande den av akademien nu ägda delen av stora institutionsbyggnaden, 66,000 kronor. I Kungl. Maj:ts brev den 22 december 1911 angivas omfattningen av och villkoren för lantbruksakademiens nuvarande nyttjanderätt till område å Djurgården. Området är enligt detta brev upplåtet avgiftsfritt, tillsvidare intill dess Kungl. Maj:t med riksdagens samtycke förordnar om området användande för annat ändamål med skyldighet för akademien att, så länge akademien innehar området och verksamheten vid centralanstalten upprätthålles med statsmedel, för denna verksamhets bedrivande kostnads-

fritt upplåta de delar av området, som disponeras av anstalten, jämte därå befintliga, akademien tillhöriga och för ändamålet erforderliga byggnader.

Såsom förut omnämnts hava av utredningsmännen förutsatta förhandlingar med lantbruksakademien genom byggnadsstyrelsen om vederlag för statens förvärvande av akademiens andel i den för lokaler åt statens lantbrukskemiska kontrollanstalt avsedda institutionsbyggnaden å Experimentalfältet ej kommit till stånd. Däremot har inom departementet bedrivits undersökning i syfte att säkerställa erforderliga arbetslokaler åt kontrollanstalten i ifrågavarande byggnad. Jag har förut omnämnt, att en företagen värdering givit till resultat, att akademiens andel i ifrågavarande byggnad med därtill hörande försöksgård och drivhus uppskattats till 120,000 kronor, samt att akademien förklarat sig villig att från och med den 1 januari 1939, då centralanstaltens verksamhet upphör, till staten överlåta akademiens andel i byggnaden jämte försöksgård och drivhus mot ett vederlag av nämnda belopp. Vid detta anbud står akademien fast till och med den 30 juni 1942. Efter undersökning inom byggnadsstyrelsen har riktats viss kritik mot grunderna för den verkställda värderingen. Även jag finner det kunna ifrågasättas, huruvida de använda beräkningsmetoderna äro tillfredsställande, men härtill kommer att fullt tillförlitlig utredning nu ej kunnat vinnas om omständigheterna vid byggnadens tillkomst och i vilken utsträckning akademien under tidernas lopp av statsmedel erhållit bidrag till byggnadens underhåll med flera förhållanden, som må påverka frågan i vilken mån ersättning av staten för byggnadsdelens övertagande är skälig. Jag finner vidare lämpligast, att frågan om lantbruksakademiens nyttjanderätt till område å Djurgården göres till föremål för allsidig undersökning och att därvid även förefintliga mellanhavanden mellan akademien och staten i avseende å byggnader m. m. utredas. Jag förutsätter, att lantbruksakademien i samband därmed hos Kungl. Maj:t anmäler de behov av markupplåtelse å Djurgården, som i fortsättningen anses föreligga för akademien. Även frågor om dispositionen av staten tillhöriga för centralanstaltens behov anvisade institutionslokaler och andra byggnader böra därvid upptagas.

Jag är sålunda ej beredd att nu framlägga förslag om visst vederlag till lantbruksakademien, därest vederlag skall ifrågakomma, för överlåtelse till staten av den byggnad å Experimentalfältet, i vilken statens lantbrukskemiska kontrollanstalt enligt vad jag förut anfört lämpligen bör inrymmas. Däremot biträder jag det efter förhandlingar med akademien framkomna alternativet om upplåtelse på angivna villkor av den av akademien ägda delen av byggnaden åt staten för tiden från och med den 1 januari 1939, då centralanstalten nedlagts, till och med den 30 juni 1942 eller intill dess dessförinnan uppgörelse träffats angående statens övertagande av byggnadsdelen. Förutom att för lantbrukshögskolans försöksverksamhet härigenom erhållas lokaler intill dess institutionsbyggnad för försöksverksamheten planenligt blivit uppförd å Ultuna, vinnes genom ifrågavarande anordning möjlighet för statens lantbrukskemiska kontrollanstalt att i jämförelsevis till-

fredsställande lokaler bedriva avsedd verksamhet, intill dess definitiv överenskommelse träffats med akademien om statens övertagande av akademiens andel i byggnaden och därefter erforderlig restaurering av byggnaden verkstälts. Förslag till sådan överenskommelse samt anslagsbehov för restaureringens genomförande torde efter förutsatt utredning få anmälas för Kungl. Maj:t.

Utredningsmännens beräkning av kostnader för utrustning av kontrollanstalten vill jag biträda. Jag erinrar, att i årets statsverksproposition, i överensstämmelse med utredningsmännens förslag, för nästkommande budgetår beräknats ett reservationsanslag av 40,000 kronor för anstaltens utrustning. Detta anslag torde böra anvisas enligt beräkningen. Det torde få förutsättas, att, innan klarhet vunnits om statens övertagande av byggnaden och avsedd restaurering kommit till stånd, dessa medel i huvudsak ej tagas i anspråk för anordningar, som bliva onyttiga i andra lokaler eller i de nu ifrågakvarande efter genomförd restaurering.

Jag biträder vidare huvudutredningens och norrbottensutredningens förslag om räntefria lån å 10,000 kronor till envar av de förutsatta lokala lantbrukskemiska stationerna i Skara, Jönköping och Kristianstad samt i Luleå. Det torde dock böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag av lantbruksstyrelsen föreskriva grunder, enligt vilka medelst uppkommen årsvinst amortering av utlämnat lån må ske. För utrustning av stationerna i Skara, Jönköping och Kristianstad torde under fonden för låneunderstöd å kapitalbudgeten för nästa budgetår anvisas beräknade 30,000 kronor.

Då utrustningslån till den kemiska stationen i Luleå ej med hänsyn till anstaltens omedelbart förestående uppgifter synes trängande, torde detta lån beräknas utgå först under budgetåret 1939/1940.»

5. Årliga driftkostnader.

Beräkningar hava utförts av *utredningsmännen i huvudutredningen* rörande årliga omkostnader för statens lantbrukskemiska kontrollanstalt.

Utredningsmännen ha framlagt följande förslag till omkostnadsstat:

1. Reseersättningar, <i>förslagsvis</i>	kronor	500
2. Publikationstryck, <i>förslagsvis</i>	»	500
3. Expenser, <i>förslagsvis</i>	»	6,000
4. Övriga utgifter:		
a) underhåll av byggnader, <i>förslagsvis</i>	»	1,000
b) inventarier och apparater, <i>förslagsvis</i>	»	3,000
c) förbrukningsmaterialier, <i>förslagsvis</i>	»	4,000

Summa kronor 15,000.

Beträffande kontrollanstaltens inkomster ha utredningsmännen upprättat följande räntabilitetskalkyl:

Nettoanalysinkomster från de förutvarande områdena för stationerna i Visby, Örebro, Västerås och Härnösand (14,000—5,400)	kronor	8,600
Nettoanalysinkomster från Stockholm med omnejd	»	3,000
Värdet av beviljade rabatter till idkare av jordbruk, trädgårds-skötsel och mejerihantering i ovannämnda områden	»	2,800
Bruttovärdet av undersökningar för statens räkning	»	30,000
		<hr/>
		Summa kronor 44,400.

Efter genomförande av föreslagen omorganisation beräknas av utredningsmännen statens nettoutgift på följande sätt.

Statens lantbrukskemiska kontrollanstalt:

Avlöningar	kronor	36,243
Omkostnader	»	15,000
Bidrag till tre lokala anstalter å 6,000 kronor	»	18,000
		<hr/>
		Summa utgifter kronor 69,243

Häriifrån avdragas:

Slutsumman i förestående räntabilitetskalkyl	kronor	44,400
Rabatter till staten för analyser vid de lokala anstalterna ..	»	1,500
		<hr/>
		Summa kronor 45,900.

Enligt denna beräkning skulle statens nettoutgift komma att uppgå till i runt tal 23,400 kronor. Därest en fodermedelslag kommer till stånd, räkna utredningsmännen med ett mindre överskott å verksamheten.

Vid beräkningarna har hänsyn ej tagits till hyresvärdet av föreslagna lokaler för statens lantbrukskemiska kontrollanstalt.

Departementschefen har härom anfört följande:

»Det torde ligga i sakens natur, att, innan den föreslagna statliga centrala anstalten varit i verksamhet och erfarenhet vunnits om dess behov, årskostnaderna för anstaltens drift bliva i viss mån osäkra. Mot utredningsmännens beräkningar har jag ej erinringar att framställa från deras utgångspunkter.

Såsom i det föregående angivits föreslås emellertid av mig förändring i stationernas antal samt begränsning av den centrala anstaltens och de lokala stationernas verksamhetsområden m. m. Dessa förslag komma givetvis, därest de godtagas, att öva inverkan på inkomstberäkningen för den centrala anstalten. Några mera betydelsefulla förskjutningar i siffrorna lära dock knappast föränledas härav.

För de lokala stationernas vidkommande föreslår jag i likhet med huvudutredningen, att årsanslag tillsvidare efter omorganisationens genomförande beräknas med 6,000 kronor till var och en av stationerna i Skara, Jönköping och Kristianstad.

Beträffande stationen i Luleå har norrbottnensutredningen förutsatt, att denna station skall i huvudsak betjäna både Norrbottens och Västerbottens län

med analyser. Båda länens hushållningssällskap finna en sådan anordning lämplig. Dock förutsattes ej anslag av hushållningssällskap eller landsting i Västerbottens län. Med hänsyn till det betydande område, för vilket stationen torde komma att bliva verksam, samt till det eventuella behovet av att stationen, som tillsvidare tänkes skola drivas med fåtaligare personal än som eljest är föreskrivet, framdeles erhåller en starkare organisation, synes dess utveckling ej från början böra stäckas genom allt för snäv medeltilldelning. Jag förordar därför norrbottensutredningens förslag, att även stationen i Luleå tilldelas årligt statsbidrag med 6,000 kronor.

Det geografiskt sett mindre betydande område, som avses för stationen i Visby, samt den begränsning av analysuppgifterna, som enligt de riktlinjer jag tidigare angivit torde få beräknas för denna station, synas mig böra medföra, att statsbidrag till stationen inskränkes till 3,000 kronor om året.»

6. Omorganisationens genomförande och därav föranledda ersättningsfrågor.

Utredningsmännen erinra att genomförandet av organisationsförslaget skulle medföra nedläggande av de kemiska stationerna i Kalmar, Visby, Halmstad, Örebro, Västerås och Härnösand. Ehuru de befattningshavare, som i anledning därav skulle komma att skiljas från sina tjänster, med hänsyn därtill att de äro anställda med viss uppsägningstid, formellt icke äro berättigade till ersättning för mistade löneförmåner, anse utredningsmännen dock att före den 1 juli 1931 anställd befattningshavare, vilken innehar tjänst som anmälts till delaktighet i statens pensionsanstalt och vilken ej kan beredas sysselsättning vid den nya organisationen, av billighetsskäl bör erhålla ersättning enligt vissa normer. I samband härmed åberopa utredningsmännen precedensfall, som beskrives i 1930 års statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, punkt 243, samt riksdagens skrivelse samma år nr 8.

Det finge erinras att enligt det för statens pensionsanstalt gällande reglementet rätt till genast börjande tjänstepension inträdde vid avgång från befattningen för befattningshavare, som uppnått pensionsåldern eller entledigades på grund av sjukdom. Pensionen vore lika med befattningens tjänstepensionsunderlag (hel pension), om den avgående räknade det härför stadgade antalet tjänsteår. Om tjänsteårens antal vore mindre, avkortades pensionen i förhållande därtill (avkortad pension). Rätt till *uppskjuten tjänstepension*, vilken utginge med ett i förhållande till inbetalda pensionsavgifter avvägt belopp, tillkomme den, som avginge från sin befattning utan att vara berättigad till genast börjande tjänstepension.

Enligt utredningsmännens mening borde intill pensionsålderns inträdande utgå ersättning till förenämnda befattningshavare med ett årligt belopp motsvarande den »genast börjande tjänstepension» jämte pensionsförhöjning och dyrtidstillägg, som skulle hava tillkommit befattningshavaren, därest han kvarstätt i tjänst intill pensionsålderns inträdande, att bestridas till hälften av staten och till hälften av vederbörande huvudman.

I övrigt borde följande villkor föreskrivas:

1. Skulle ersättningsberättigad befattningshavare genom huvudmans eller statens medverkan erbjudas annan anställning i allmän eller enskild tjänst

med lika stora eller större löneförmåner än som vid tiden för stationens nedläggning tillkomme honom, med den jämkning, som kunde föranledas av minskning eller ökning av vid tiden för den nya anställningens erhållande utgående dyrtidstillägg, skulle ersättning till honom icke vidare utgå.

Skulle den sålunda erbjudna nya anställningen vara förenad med mindre löneförmåner än de befattningshavaren vid kemiska stations nedläggning tillkommande löneinkomster, skulle ersättning till ifrågavarande befattningshavare därefter utgå med det lägre belopp, som Kungl. Maj:t efter därom av vederbörande huvudman gjord framställning funne skäligt bestämma

Efter därom av vederbörande huvudman i förekommande fall gjord framställning, skulle Kungl. Maj:t äga besluta, om och i så fall med vilket belopp sådan ersättningsberättigad befattningshavare, som utan huvudmans eller statens medverkan vunne ny anställning i allmän eller enskild tjänst, finge fortfarande åtnjuta ersättning.

2. Vunne ersättningsberättigad befattningshavare befordran vare sig i statens eller enskild tjänst, skulle han vara skyldig att underkasta sig den minskning eller indragning av utgående ersättningsbelopp, som därav kunde föranledas.

3. Ersättningsberättigad befattningshavare skulle vara skyldig att beträffande ändring i sitt anställningsförhållande omedelbart lämna meddelande till vederbörande huvudman.

4. Utbetalning av ersättning skulle ske genom vederbörande huvudman månadsvis i efterskott.

I följande tablå hava utredningsmännen angivit de belopp, varmed befattningshavare, varom här är fråga, enligt vad utredningsmännen inhämtat hos statens pensionsanstalt, skulle äga att, på grund av inbetalade avgifter, från inträdet i pensionsåldern, 65 år för man och 60 år för kvinna, erhålla pension jämte pensionsförhöjning:

Kemiska stationen i	Befattningshavare	Uppskjutna pensionsbelopp	Pensionsförhöjning	Summa
Kalmar	Assistenten S. E. Rahlén	2,903	373	3,276
Visby	» G. Lyttkens	2,349	303	2,652
Halmstad	Föreståndaren R. S. Ohlsén.....	1,112	—	1,112
»	Assistenten O. T. Åkerberg	818	—	818
»	» I. M. Thulin	444	—	444
Örebro	» K. H. Stenman	2,307	297	2,604
»	Laboratorietjänaren E. F. Johansson..	601	119	720
Västerås	Assistenten S. Y. Lodin.....	3,106	410	3,516
Härnösand	» T. Tholin.....	2,170	278	2,448
»	Vaktmästaren O. F. Ekelin	1,248	204	1,452

Vidare hava utredningsmännen, enligt beräkningar av statens pensionsanstalt, upprättat följande tablå över föreslagna ersättningar till ifrågavarande befattningshavare intill pensionsålderns inträdande.

Befattningshavare	Födelse- år	Tjänste- pensions- underlag	Genast börjande tjänstepen- sionsbelopp	Pensions- tillägg	Summa
Assistenten Rahlén	1888	3,800	3,800	496	4,296
› Lyttkens.....	1898	3,800	3,800	496	4,296
Föreståndaren Ohlsén	1875	5,000	1,181	—	1,181
Assistenten O. T. Åkerberg	1875	3,800	844	—	844
› Thulin	1881	1,560	491	—	491
› Stenman.....	1881	3,800	3,800	496	4,296
Laboratorietjänaren Johansson ..	1899	1,200	1,200	204	1,404
Assistenten Lodin	1885	3,800	3,800	496	4,296
› Tholin.....	1893	3,800	3,800	496	4,296
Vaktmästaren Ekelin	1878	1,360	1,360	248	1,608
Summa		31,920	24,076	2,932	27,008

Å de i tabläerna upptagna beloppen avses dyrtidstillägg skola beräknas.

Utredningsmännen anmärka, att befattningshavarna vid den kemiska stationen i Halmstad anmälts till delaktighet i statens pensionsanstalt först år 1927, samt att huvudmännen ej inbetalat den engångsavgift, som erfordras för att befattningshavarna skola äga tillgodoräkna tidigare tjänstgöring.

Departementschefen har i denna del andragit följande:

›Beträffande omorganisationens genomförande hava utredningsmännen utgått ifrån, att de för statens lantbrukskemiska kontrollanstalt avsedda lokalerna i stora institutionsbyggnaden å Experimentalfältet bliva tillgängliga omedelbart efter centralanstaltens för försöksväsendet på jordbruksområdet nedläggande eller från och med den 1 januari 1939, samt att från denna tidpunkt omändrings- och reparationsarbeten skulle kunna utföras, varefter från och med den 1 juli 1939 den lantbrukskemiska kontrollanstaltens verksamhet skulle kunna taga sin början.

Såsom jag förut berört kunna planerade byggnader för de med förläggning till Ultuna avsedda anstalterna för jordbruksförsök och för husdjursförsök icke beräknas bliva färdiga till den 1 januari 1939, till följd varav centralanstaltens nuvarande lokaler i viss utsträckning en tid framåt bliva behövlige för försöksanstalterna. Jag har tidigare angivit, att lokaler för anstalten för husdjursförsök böra beräknas i stora institutionsbyggnaden å Experimentalfältet, intill dess anstalten kan överflyttas till planerad institutionsbyggnad vid Ultuna. För försöksanstalterna arbetande kemiskt analyslaboratorium beräknas under tiden 1 januari—30 juni 1939 komma att i huvudsak vara inrymt i de lokaler i stora institutionsbyggnaden, som nu disponeras av centralanstaltens driftlaboratorium. Från och med den 1 juli 1939 skulle dessa, i nedre våningen och källarvåningen belägna, lokaler liksom ytterligare erforderlig del av andra våningen kunna stäl-

las till den lantbrukskemiska kontrollanstaltens disposition, enär försöksverksamhetens analyslaboratorium då beräknas hava överflyttat sin verksamhet till lantbrukshögskolans kemiska institution å Ultuna. Då ju försöksanstalterna alltjämt en tid framåt bliva förlagda till Experimentalfältet, förutsätter överflyttningen till Ultuna av försöksverksamhetens analyslaboratorium, att analysprov i stor utsträckning försändas från Experimentalfältet till Ultuna. Det torde emellertid icke bliva möjligt att helt blottställa försöksanstalterna i avseende å analyspersonal på platsen. Med hänsyn härtill torde få beräknas, att under tiden innan försöksanstalternas överflyttning till Ultuna verkställts, högst två befattningshavare vid försöksverksamhetens analyslaboratorium bedriva analysarbete i lantbrukskemiska kontrollanstaltens lokaler för försöksanstalternas räkning. Enligt vad jag inhämtat, anses avsevärda olägenheter härigenom ej uppstå under den begränsade tid, varom här är fråga.

Jag förordar, att verksamheten vid statens lantbrukskemiska kontrollanstalt tager sin början den 1 juli 1939, då erforderliga lokaler kunna ställas till anstaltens disposition.

Utredningsmännens förslag om anställande av föreståndare för anstalten från och med 1 januari 1939 samt om beräkning i övrigt av vissa avlöningar och omkostnader för anstalten under tiden 1 januari—30 juni 1939 bygger på förutsättningen att tillgång till lokaler för anstalten skulle erhållas redan vid början av år 1939. Då nämnda förutsättning brister samt därtill kommer, att förutsatta omändrings- och reparationsarbeten måste uppskjutas i avvaktan på statens förvärvande av lantbruksakademiens andel i stora institutionsbyggnaden på Experimentalfältet, torde skäl ej föreligga att i nu berörda hänseende följa utredningsmännens förslag. Åtskilliga åtgärder torde emellertid böra före anstaltens trädande i funktion vidtagas såsom utseende av befattningshavare, anskaffning av nödig utrustning, upprättande av stadgar och andra föreskrifter m. m. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare förordna om sättet för nyorganisationens bedrivande. I o r g a n i s a t i o n s k o s t n a d e r torde böra för budgetåret 1938/1939 beräknas ett förslagsanslag av 4,000 kronor.

Då med hänsyn till det nu anförda avlöningar och omkostnader för statens lantbrukskemiska kontrollanstalt ej torde ifrågakomma under nästkommande budgetår, bortgå ur statberäkningen å nionde huvudtiteln i årets statsverksproposition under punkt 103 till nämnda anstalt för avlöningar beräknat förslagsanslag av 7,100 kronor samt under punkt 104 till samma anstalt för omkostnader beräknat förslagsanslag av 1,200 kronor.

Beträffande genomförandet av föreslagen o m o r g a n i s a t i o n i avseende å de lokala stationerna torde jämväl denna böra ske från och med budgetåret 1939/1940. Ett undantag härifrån torde emellertid böra göras beträffande stationen i Luleå, som bör träda i verksamhet från och med den 1 januari 1939, då kemisk-växtbiologiska anstalten i Norrbottens län beräknas skola nedläggas. För denna station bör under tiden 1 januari—30

juni 1939 gälla samma föreskrifter som för nu befintliga kemiska stationer, såväl beträffande villkor för statsunderstöds åtnjutande som eljest.

Statsunderstöd till station i Kristianstad bör i överensstämmelse med det anförda beräknas först från och med budgetåret 1939/1940.

Mot förslaget om höjning för budgetåret 1938/1939 av nu utgående statsunderstöd till var och en av de kemiska stationerna i Skara och Jönköping från 5,875 kronor till 6,000 kronor synes icke något vara att anmärka.

Jag torde få erinra, att, ehuru omorganisationen av det kemiska analysväsendet eljest är avsedd att träda i tillämpning från och med den 1 juli 1939, utrustningsanslag för den statliga anstalten och vissa lokala stationer i det föregående föreslagits skola utgå redan under nästkommande budgetår.

Ehuru staten ej kan anses äga skyldighet att utgiva ersättning till personal, som i anledning av föreslagen omorganisation ställes utan systerställning, synes, såsom utredningsmännen anført, billigheten fordra, att staten bidrager till viss gottgörelse åt sådan personal. I likhet med statskontoret finner jag emellertid, att utgivande av årlig ersättning bör begränsas till att avse personal, som vid entledigandet uppnått en levnadsålder av 50 år och då har att tillgodoräkna minst 15 anställningsår. Jag biträder även därutinnan statskontorets förslag, att till övrig personal må utgå en engångsersättning motsvarande av utredningsmännen såsom årlig ersättning föreslaget belopp. Då beviljandet av ifrågasatta ersättningar förestavas av billighetsskäl, synes vid ersättningsbeloppens bestämmande ej, såsom utredningsmännen föreslagit, hänsyn böra tagas till huruvida av anstaltens huvudmän verkställda erforderliga inbetalningar till statens pensionsanstalt för befattningshavarnas rätt att tillgodoräkna tidigare tjänstgöring eller icke. Sålunda böra befattningshavarna vid den kemiska stationen i Halmstad, för vilka dylika inbetalningar ej fullgjorts, erhålla ersättningar efter samma grund som befattningshavarna vid övriga stationer.

Med dessa förändringar har jag icke något att erinra mot de av utredningsmännen angivna grunderna för ersättningsbeloppens bestämmande.

Den på statsverket enligt förslaget belöpande andelen eller hälften av ersättningen bör enligt min mening utgå allenast under förutsättning att stationens huvudman erlägger motsvarande belopp. Detta förbehåll torde böra gälla även i avseende å engångsersättning.

De kostnader statsverket genom sålunda utgående ersättningar skulle hava att vidkännas hava fränsett dyrtidstillägg beräknats till i runda tal:

Engångsersättningar	..... kronor	2,900
Årliga ersättningar	..... »	11,300.

Av utredningsmännen föreslagna villkor rörande tjänsteställnings inverkan på ersättnings utgående kan jag i huvudsak biträda. Utbetalning av statsverkets andel i ersättning bör dock ej ske genom huvudman, utan genom statskontoret, som torde hava att övervaka tillämpningen av de föreskrifter rörande ersättningarnas utgående, som i huvudsaklig överensstämmelse med angivna grunder lära få utfärdas av Kungl. Maj:t.

Det av statens pensionsanstalt framförda förslaget att befattningshavare, vilka komma i åtnjutande av ersättning, böra beredas möjlighet att med avseende å pension bibehållas vid de rättigheter och skyldigheter, som varit förbundna med deras befattningar vid de kemiska stationerna, vill jag biträda beträffande befattningshavare, som tillerkännas årliga ersättningar. Även härom torde närmare föreskrifter få utfärdas av Kungl. Maj:t.»

7. Understöd åt kemiska stationer för budgetåret 1938/1939.

Departementschefen har i fråga om understöd åt kemiska stationer för budgetåret 1938/1939 yttrat följande:

»Enligt vad jag förut anfört torde föreslagen omorganisation av den kemiska analys- och kontrollverksamheten för jordbrukets behov böra träda i tillämpning från och med den 1 juli 1939. Med hänsyn härtill böra samtliga nu understödda kemiska stationer erhålla understöd även under budgetåret 1938/1939. Härtill kommer, att vid beräknat upphörande från och med den 1 januari 1939 av anslag till kemisk-växtbiologiska anstalten i Norrbottens län och inrättande från samma tidpunkt av fristående statsunderstödd kemisk station i Luleå bidrag för denna station bör utgå i avseende å tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{6}$ 1939.

Anslagen till stationerna i Kalmar, Halmstad, Örebro, Västerås, Härnösand och Visby böra under budgetåret utgå med oförändrade belopp, eller med tillhoppa 31,250 kronor. I överensstämmelse med vad jag förut anfört torde för var och en av stationerna i Skara och Jönköping böra beräknas bidrag å 6,000 kronor eller för dessa stationer tillhoppa 12,000 kronor, samt för stationen i Luleå beträffande tiden $\frac{1}{1}$ — $\frac{30}{6}$ 1939 3,000 kronor.

Till understöd åt kemiska stationer för budgetåret 1938/1939 torde alltså böra i avrundat tal utgå (31,250 + 12,000 + 3,000 =) 46,300 kronor.»

Utskottet.

Utskottet vill på de av departementschefen angivna skälen tillstyrka, att en omorganisation av den med allmänna medel understödda kemiska analysverksamheten i landet genomföres från och med budgetåret 1939/1940. Vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om upprättande av en central analys- och kontrollanstalt ävensom beträffande begränsning av arbetsuppgifterna för ifrågavarande analysverksamhet till att avse allenast analyser för jordbruket och dess binärningar tillstyrkes av utskottet.

Vidkommande de lokala kemiska stationerna har Kungl. Maj:t i likhet med huvudutredningen förordat, att efter omorganisationens genomförande statsbidrag må utgå till kemiska stationer i Skara, Jönköping och Kristianstad, samt att nu utgående statsbidrag till stationerna i Kalmar, Halmstad, Örebro, Västerås och Härnösand indragas. Sedan, på sätt utskottet tillstyrkt i sitt utlåtande nr 72, kemisk-växtbiologiska anstalten i Norrbottens län nedlagts från och med den 1 januari 1939, skulle statsbidrag utgå till en kemisk station i Luleå. Slutligen innebär Kungl. Maj:ts förslag, att provisoriskt, intill dess närmare erfarenhet vunnits huruvida det gotländska lantbrukets be-

hov av kemiska analyser må kunna fyllas utan väsentlig olägenhet genom andra föreslagna analysinstitutioner, särskilt den centrala anstalten, fortsatt statsunderstöd åt kemiska stationen i Visby må beräknas under något år. Därefter torde frågan om statsunderstödet bibehållande eller indragning böra upptagas till ny prövning.

I motionerna har yrkats, att statsunderstöd efter omorganisationen må utgå jämväl till den kemiska stationen i Örebro.

Utskottet vill beträffande motionärernas framställning på de i huvudutredningen angivna skälen ansluta sig till förslaget om indragandet av statsunderstöd till den kemiska stationen i Örebro. Då avståndet från platser i Örebro län till Stockholm, där den centrala statliga kontrollanstalten föreslagits skola förläggas, ej är större än att de lokalt viktiga proverna utan större svårighet ansetts kunna försändas till denna anstalt, har nämligen utredningen ej funnit ett bibehållande av stationen vara oundgängligen erforderligt. Vidare framhöllo utredningsmännen, att upprätthållandet av en statsunderstödd station i Örebro skulle kunna medföra ej önskvärd konkurrens med den statliga anstalten. Kungl. Maj:ts förslag i nu berörda delar biträdas av utskottet.

I anledning av ett utav Sveriges utsädesförening väckt förslag, att föreningens kemiska och cereal-laboratorium i Svalöv måtte erhålla auktorisering som statsunderstödd kemisk station, vill utskottet erinra, att detta laboratorium för närvarande är det enda i landet utanför industrien, som kan åtaga sig undersökningar rörande bakningsförmåga m. m. hos brödsäd samt analyser angående sockerbeter och sockerhantering. Då denna analysverksamhet knappast torde kunna övertagas av annan kemisk station, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t i samband med övergången till den nya organisationen meddelar laboratoriet auktorisering i likhet med statsunderstödd kemisk station.

Departementschefen har i fråga om ersättning till personal, som i anledning av omorganisationen ställes utan sysselsättning, i likhet med statskontoret föreslagit, att årlig ersättning bör utgivas till personal, som vid entledigandet uppnått en levnadsålder av 50 år och då har att tillgodoräkna minst 15 anställningsår. I ett till utskottet inkommet yttrande från, bland andra, landshövdingen i Västernorrlands län har anmärkts, att dessa bestämmelser skulle medföra, att t. f. föreståndaren för kemiska stationen i Härnösand Th. Tholin, som vid stationens nedläggande den 30 juni 1939 uppnått 46 levnadsår samt en anställningstid av över 21 år, endast skulle erhålla ersättning för ett år. Då billigheten kräver, att jämväl denne befattningshavare efter mistad anställning beredes årlig ersättning, vill utskottet förordna, att Kungl. Maj:t upptager ersättningsfrågorna till ny behandling och underställer dem 1939 års riksdag.

Kungl. Maj:ts framställningar i övrigt ha icke föranlett någon utskottets erinran.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 274 och II: 403,

1) besluta, att kemisk analys- och kontrollverksamhet för jordbrukets behov skall anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkt förslag;

2) för budgetåret 1938/1939 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till *Statens lantbrukskemiska kontrollanstalt: Organisationskostnader ett förslagsanslag* av 4,000 kronor,

b) till *Statens lantbrukskemiska kontrollanstalt: Utrustning ett reservationsanslag* av 40,000 kronor,

c) till *Kemiska stationer m. m.: Understöd åt kemiska stationer ett anslag* av 46,300 kronor;

3) för budgetåret 1938/1939 å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa till *Lån för utrustning av lokala kemiska stationer ett reservationsanslag* av 30,000 kronor;

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser, som vid genomförande av framställt organisationsförslag må finnas erforderliga.

Stockholm den 5 maj 1938.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Sederholm, Carl Eriksson, Alfred Andersson, Jacob Hansson, Mannerskantz, Lindbärg* och *Gottfrid Karlsson*; samt

från andra kammaren: herrar *Johansson* i Björnlunda, *Hedlund* i Häste, *Carlström, Casenberg, Andersson* i Tungelsta, *Karlsson* i Munkedal, *Pettersson* i Rosta och *Andersson* i Surahammar.

Reservation

av herrar *Gottfrid Karlsson* och *Pettersson* i Rosta, som yrkat bifall till motionerna I: 274 och II: 403.